

Marija

Lino Spiteri

L-GHADA WARA NOFSINHAR sar jaf mingħand ommu li kienet mietet.

“Ara x’qala’ l-bahar,” qaltru, bilkemm għadu daħal mill-ghatba ’l-ġewwa.
“Dan x’kien?”

Beda se jgedwed xi ħażja, iżda ma tagħtux čans. Qisha kellha seba’ mitt sena biex tifthalha.

“Jaqaw smajt? Għalhekk ersaqt ’il hawn? Dik il-qahba mietet,” kompliet mingħajr xinxilli xejn.

“X’inhu? Min?”

“Dik,” qaltru, turi ruhha bierda kemm tista’, tahbi t-tmashin qadim ta’ ġewwa fiha. “Tilgħabbiex li nsejha – dik il-qahba.”

Ommu dejjem hekk baqghet tirreferi ghall-ewwel mara li dahlet f’ħajtu, Marija, it-tfajla ta’ maġenbhom li kienet tmur għandhom taħslilha l-art, li magħha spiċċaw biex faru x-xewqat li kienu jixegħlu fih kull meta kien jahseb fuqha, iktar u iktar xhin ikunu qrib xulxin meta tmur għandhom, u li sab li hi fiha kellha wkoll l-istess xewqat għalihi. Ma hafritħha qatt talli kienet hi li tat-lil binha tifsira ohra ta’ mara barra dik ta’ omm li ma kellha ebda wild ħliefu, u li xtaqet iżżommu kollu kemm hu għaliha.

Baqgħet sa ma lit-tfajla hammigħitha ma’ ommha stess, armla hi wkoll. Qaltiha li binha kienet serqitha ġewwa darha, iżda ma fissritħilhx li dak li haditħha tabilhaqq Marija kien lil binha, li ż-żewġ żgħażaq kienet taw l-innoċenza tagħhom lil xulxin.

Lit-tfajla hargitha bhala halliela. Ma ddardritx, imbagħad, milli tibda xixerred diskors dwar x'qalet hi li saret taf li Marija tagħmel ma' missirijiet u ġuvintur ta' oħrajn li kienet tmur issefter għandhom ukoll biex taqla' xi haġa halli tghin lil ommha.

It-tfajla tghallmet tista' tghid mil-lum għal ghada li l-kelma kerha tiġri u tinfirex bil-heffa, kif jaf jiġi u jinfirex il-haxix hażin. F'qasir żmien sabet li ma kien fadal ebda familja li lesta li tibqa' tqabbadha f'darha u ma setgħetx tibqa' taqla' xi haġa billi tmur issefter. Qatghetha li tidhol tahdem f'fabbrika. Hemm ukoll sabet li s-seksik dwarha beda meta bilkemm għadha waslet hi, kif urewha l-botti niffieda ta' tfajliet ohra u l-kliem goff ta' ġuvintur u rġiel li ma ridux iħalluha bi kwietha.

Teljet minn dar ommha wara li hajjarha wiehed minn dawk l-irġiel stess, jiġi missierha fil-wisa', li ma damx ma ra kif għamel biex jindieħes magħha. Kien sema' fuqha mingħand habiba tiegħu, toqghod fl-istess rahal ta' Marija, mhux wisq bogħod mill-isqaq tagħhom, li żewġha kien jaħdem barra l-pajjiż u hu kien iżurha fis-satra tal-lejli.

“Fil-fabbrika qieghda titbagħal bla htiegħa, barra l-kliem li qegħdin jghidu fuqek,” kien fesfilha. “Xi trid tibqa' tagħmel hawn? La xorta qegħdin jghidu bik, hemm mod ehfek kif iddahħħal hafna flus iktar milli jtuk hawn, għaddejja fuq il-magna bla nifs.”

Hajjarha tmur f'kamra li, qalilha, lest li jarmalha f'Tas-Sliema, u spicċat biex hekk għamlet.

“Tahsibx li hawn Strada Stretta jew il-Gżira, int ma jixraqlikx hekk,” qalilha r-raġel bi tbissima mċarrta meta hadha fiha, u mbagħad, bla cerimonji xejn, urieha iż-żejed mid-dinja tiegħu li qabel kien għammidha fiha fl-gheluq tal-karozza fid-dalma ta' triq imwarrba qrib l-ghelieqi.

Beda jressqilha rġiel ohra mill-ghada stess. Ghall-ewwel beda jwassalhom hu, imbagħad bdew ġejjin wehidhom, mibgħutin minnu, ihabbtulha, jinqdew u jitilquha, min ikun stħażżeha qisha landa taż-żibel, rema u telaq, min gidimha selvaġġ għax b'hekk biss jitqanqal, min taha bil-ponn fejn ġie ġie fid-dagħidigha ahharija, u kultant xi wieħed jispiċċa jghajjat belhani, “Inhebbek, ajma qelb ta' qelbi kemm inhebbek!”

Fit-triq tagħha fir-rahal ma setgħetx tersaq iż-żejed wara li darba marret għand ommha u din keċċietha ’l barra, twerżaq bħal miġnuna sa fuq l-ghażi, u ċorma tħali ġrew warajha jghajruha, isaffrulha u whud minnhom iħaġġruha bla hniena. Fil-bqija tar-rahal ma kellhiex għand min tmur li jkun irid jilqaghha. Id-dinja kollha tagħha saret kamritha f'Tas-Sliema.

Sakemm, raġel iżgħar minn dak li haddimha l-ewwel mar għaliex waqt li kien fil-kamra għandha, akkużah b'ħafna dagħa u kliem hażin li kien dahallu fl-ghalqa tiegħu, tah xebgħa u qattgħu b'mus, hallieh għal mejjet, u mbagħad, dak il-hin stess, hadha mieghu lejn kamra oħra f'appartament fejn kellu jahdmulu żewġ nisa oħra.

“Imma int toħġibni iżjed mit-tnejn li huma, int isbah minnhom it-tnejn f’daqqa u rrid insibek lesta meta jkoll aptitek,” kien qalilha. “Lil dawk li nibda nibgħatlek agħtihom b’kemm ihallsu — imma ara li ma jfettilek thoss xejn għal hadd hlief għalija, ghax incarratlek haddejk, naqtagħlek sider barra u hadd ma jkun jifla ihares lejk iżjed.”

Għibed wahda fahxija biex itenni li, tabilhaqq, hekk jasal li jagħmlilha, u taha daqqa ta’ harta bil-maqlub ta’ idu halli ma tmurx tħithajjar taħsbu li qiegħed jiċċajta, jew tinsa t-twiddiba harxa tiegħu. Minn daqqa wahda malajr ġew oħrajn, u kompli jaġħiha mhux bil-harta biss, iżda bl-irkobba f’żaqqa wkoll, is-sinjalib bikrija ta’ kif ikun jista’ jithejjha għaliha, ghax dak li jqanqħu.

Nenu sar jaf wara hafna żmien fiex spicċat Marija. Qaltlu ommu stess, ir-riġal tagħha lilha nnifisha qabel ma żżewweġ u halla darha.

“Qiegħed tara,” lissnitlu ras imb’ras lejlet it-tieġ, “qiegħed tara! Ghax smajt minni se jkollok mara serja, mhux bħal dik il-qahba li kienet tilfitlek għaqlek.”

U dettal b’dettal, qaltlu kulma kienet saret taf fuq it-tfajla, li ma qatgħet qatt ixxammem dwarha halli tara x’tista’ ssib fuqha.

Li kien għal ommu Nenu ma kienx ihares lejn mara oħra, kien jibqa’ kollu kemm hu għaliha u ma jinqata’ qatt minn ma’ djulha. Iżda, biż-żmien, għarfet illi, gerrxitu kemm għerrxitu hi milli jersaq lejn tfajliest oħra hu u jikber, la darba kien daq il-frotta mhux se jibqa’ għal dejjem mingħajrha.

L-omm għarfet dan u rat kif għamlet biex, ghallinqas, lil binha tressqu lejn wahda li, iva, jitlaq mid-dar biex ikun magħha, iżda bla ma tisirqu lilha għal kollob bhala oħħġi. Sabitlu waħda li taf li tqoqħod għal li tgħidilha hi bla ma qatt ifettilha tippinna magħha, kif kienet għamlet Marija meta hi qabditha fil-fatt ma’ Nenu, darba waħda xhin ġiet lura d-dar minn qadja barra r-rahal qabel kien mistenni.

U meta waslet is-sieġha li binha jħalliha biex jitlaq ma’ martu, dawret l-ahhar dawra tal-muftieħ biex għal dejjem taqflu barra minn dik it-tfajla li hi bagħdet u baqgħet tobghod bla heda jew ħniena tul il-mogħdijs tas-snin.

“Qiegħed tara kemm kelli raġun f’li ghidtelek lejlet li żżewwiġt,” temmet,

wara li fissritlu tikka b'tikka kif semghet li mietet Marija. "Dik qahba – minn ċkunitha hekk kienet."

Għalkemm lilha qatt ma qalilha xejn b'dan, dak li beda jisma' fuq Marija tul is-snin kompla dallam l-istampa li kienet pingietlu ommu qabel iżżeewieg. Irġiel ohra fejn kien jaħdem ġieli tkellmu fuq il-mara bla ma jagħrfu kemm kien jaħfa hu, jiftahru li semghu biha, resqu lejha u krewha huma wkoll u sabu li, tabilhaqq, tiswa kull lira li hallsu għaliha, m'hemmx x'ma tagħmilx minn dak li tkun trid mingħandha, basta thallasha.

Qisu bil-magħmul, quddiemu kienu jitkellmu fil-miftuħ, anki jinkuh u jħajru imur iduqha hu wkoll, bl-ebda mod ma jobsru li Nenu kien jaħfa bħala mara hafna qabel ma ntemmet fil-ħajja fejn saru jixtruha huma qisha tazza nbid. Darba, f'għeluq żmien, riedu jehdu għandha magħhom bhala rigal.

"U ma tarax," kien iddiehek sieħbu, li miegħu ġieli fetah qalbu kemm baqghet issus fuqu ommu, "li kellu jersaq lejn wahda bħal dik, Nenu mhux martu toqṭlu, imma ommu!"

Darb'ohra kien hassu jiksah silġ għal li bdew jgħidu dwarha dakinhar u wasal biex kien se jitlobhom jgħidulu fejn kienet tkun. Iżda gidem ilsienu, għalkemm ġewwa fih ma rnexxilux iliġġem it-tqanqil qalil li hakmu, u spiċċa biex telaq jinheba wahdu, fejn seta' jaqla' u jaqla' fwiedu.

"Dik laqqitha fl-ahħar," kien qal wieħed minn shabu li ma kienx ikollu sabar halli jahbi minn martu biċċa mill-flus li jaqla' mis-sahra, meta jkollhom, u jonfoqha fuq xi wahda bħal Marija. "Dak li jħaddimha għamilhielha. Żammet xi flus moħbija minnu minħabba ż-żewġ bghula li għamlulha u ta tagħlima biha lin-nisa l-ohra li jħaddem, halli ma jmorrx jithajru jagħmlu bħalha. Gidmilha biċċa minn imneħħirha barra, temmen! U ma waqafx hemm, lanqas: fethilha wiċċha b'xafra. Jien nghid għalija daqshekk ersaqt lejha, qaluli li saret biċċa kruha m'hawnx bħalha. Li kelli naraha, lili tqallaghni!"

Fis-snin ta' wara fit-sema' iktar fuqha, hliel li baqghet fit-triq tan-niżla. Saret taħdem għal rasha, liebsa maskra biex taparsi toffri misteru flimkien ma' servizzi bla rażan. Iżda klijent fis-sakra darba minnhom ċarriwilha l-maskra minn fuqha, rama jidgħi mitluf malli ra kif kien sfigurat wiċċha, fajrīlha bil-ponn u taha bis-sieq kull fejn seta' jolqotha.

Spicċat, Nenu sema' maž-żmien, tlaqqat li tista' bħala bagħla tal-ġarr fit-tqassim tad-droga, tiehu xi tagħbiha ta' l-ispaċċaturi minn xi klijent għal iehor.

Xhin, wiċċha mġebbed imma għajnejha jibbru bis-serħan li fl-ahħar ħasset fil-qiegħ ta' ruħħa, ommha qaltlu li lil Marija sabuha fil-għorbog fejn kienet

tghix, bil-polz ta' idha mċarrat u d-demm li hareġ minnu qeqħdin jilaghquh il-ġrieden, kesah silġ u nbala'. Hassu jinqata' minn ġewwa u fl-istess ħin, irid jinqata' minnu nnifsu, mill-bniedem li xtaq li ma sarx.

Lil ommu hasadha hekk kif ta' daqqa ma' wiċċu bil-pali ta' jdejh it-tnejn, ghajjat mahnuq, "Għaliex! Ghaliex!" u beda jagħti iżżejjed kemm jifla fuq wiċċu, daqqa wahda wara l-ohra.

"Qieghed titlef int?" werżqet. "Qieghed jiddispjaċik għal dik? Mara hażina bhalha għid li d-dinja helset minnha, mela jiddispjaċik għaliha!"

Hi u tispicċa l-kliem ingħibdet lura taht il-qilla li leħhet f'għajnejn binha, hekk li stennietu se jibda jsawwatha kif għaqqa qad il-ponnijiet u għolliehom lejn wiċċha. Iżda minnflok, beda jagħti bihom fuq il-ġnub ta' nghanu.

"Għaliex!" karab mill-ġdid, issa bilkemm jinstema'.

L-omm ma setghetx tkun taf li l-mistoqsija Nenu kien qiegħed jagħmilha lilu nnifsu, jiftakar bla ma qatt se jkun jista' jinsa li l-jum ta' qabel Marija ċempliット fuq il-post tax-xogħol.

"Hawn wahda tixtieq tkellmek," qallu sieħbu. "Ma tridx tghid min hi. Jaqaw, jaqaw – bdejt tfarfar rixek fl-ahħar?"

"Nenu?" staqsieh lehen mitfi fit-telefon ma' widintu.

"Iva, min int?"

"Marija ..."

"Min ...?" tenna, jiġgenneb halli jagħti dahru lil shabu.

"Marija ... ta' hdejkom ... tiftakarni?"

"Xi trid ...?"

"Għandi bżonn l-ghajjnuna, Nen ... qiegħda wahdi ... bla saħha ... ma fidallli xejn Anki t-tfal haduli"

Hassu jibda jirtogħod, iżda ma qal xejn.

"Nen, qiegħed tismaghni? Tghidx kemm ilni nfitteż fejn nista' naqbdek bla ma jarawni. Ghinni Nen, f'gieħ tfultinu, m'għandix fuq min indur"

Kliemha bilkemm kien jinstema' iżda d-damdim f'mohħu ma radmux. Fehem x'qiegħda tghidlu. Ried jistaqsiha kif sabet fejn tista' cċempillu, fejn toqghod, x'jista' jagħmel għaliha. Iżda fil-geġġwixja ta' hsbibijiet f'xulxin f'mohħu wasal biss biex, bla kliem jew sliem, qiegħed it-telefon f'postu, u dar 'il hemm minn fejn kien, abjad karti.

"Min kienet dik?" iddieħku shabu. "Jaqaw, mutu mutu u għandek qrun fil-but?"

Ma wieġeb xejn, ma jridhomx jaraw ir-roghda li hakmitu. Ftit wara ra kif għamel u lill-imghallem qallu li hassu ma jiflaħx, jeħtieġ lu jmur id-dar, u telaq

minn fuq ix-xogħol, idur 'l hemm u 'l hawn bħal mitluf, sa ma fl-ahħar mar lejn daru, majwieġeb xejn milli tistaqsih il-mara ħlief biex jghidilha li mhux f'siktu, li jixtieqha thallih fil-kwiet, dieħel fis-sodda.

L-ghada hareg kmieni bħas-soltu, iżda ma marx ghax-xogħol. Telaq jimxi fil-wied ta' barra r-rahal, majistax isib tarf tat-tqanqil u t-taqlib li baqa' jaħkmu, ma jafx x'jista' jaqtagħha li għandu jagħmel.

Seħet lili nnifsu talli lil Marija qatgħalha t-telefon hekk, bla mqar biss staqsieha fejn qed toqghod halli jkun jista' jżurha. Imma beż-a jmur ifittixha.

Wara sīgħat idur fil-vojt, mar għand ommu, jixtieq mhux li jara lilha iżda li jkun fir-rokna tar-rahal fejn trabba, fejn kibru hu u t-tfajla, fejn għarf u tilfu lil xulxin.

Ommu lanqas biss intebhet f'liema stat kien binha meta dahal.

“Dik il-qahba mietet,” qaltru bi bruda li xxoqq.

Il-bruda ma telqetx minn leħenha hi u tfiċċirlu kif kienet intemmet il-mara, imma għabett xhin hasbet li se jerfa' jdejh fuqha. Meta mbagħad rat li mhux dak kien hsiebu, sparat kliemha mill-ġdid, inigżez u jaqta' iż-jed minn qabel.

“Għal dik qiegħed jiddispjačik, ja mignun? Dik kienet aghħar mix-xejn! Dik qahba!”

Id-damdim ġewwa fiħ ma naqasx, imma kliemha jaqta' fetahlu l-bieb biex johrog il-hsieb li kien qiegħed jinfdu minn ġewwa.

“Dik għalija kienet kollox,” lissen. “Kollox! Int ħadthieli u minn hemm ‘l hemm, int ma sirt xejn għalija – int, mhux hi.”

“Isthi!” werżqet ommu tersaq lejh b’idejha t-tnejn mghollijin lejn wiċċu. “Isthi minnek innifsek, bqajt demmek imħassar minnha wara das-snini kollha!”

Qabad idejha f'tieghu, iżommha ‘l hemm minnu.

“Nisthi, iva għandi mniex,” ghajjat mahnuq. “Fittxitni, u tajtha dahri Bil-hdura tiegħek għamiltni ġifa bla ġieħ, ma Ghaliex, għid, ghaliex ... ” karab, hu u jarmiha ‘l hemm minnu, isabbatha mal-ħajt